

Nikola VRANJEŠ, *Hodočašće – putovanje prema svetome. Teologija i pastoral svetog putovanja*, Glas Koncila, Zagreb, 2019., 223 str.

Početakom 2019. godine izdavačka kuća Glas Koncila objavila je knjigu *Hodočašće – putovanje prema svetome. Teologija i pastoral svetog putovanja* riječkoga pastoralnog teologa izv. prof. dr. sc. Nikole Vranješa. Knjiga, osim Predgovora, Skraćenica, Uvoda, Zaključka, Popisa literature, Kazala imena i Recenzija, sadrži tri poglavlja: Kršćanski život kao putovanje (17–30), Hodočašće kao sveto putovanje (31–152), i Pastoral turizma i vjerskog turizma (153–189).

Izv. prof. dr. sc. Nikola Vranješ u knjizi promišlja o važnom segmentu vjerničkog očitovanja, a s njime i o nezaobilaznom pastoralnom djelovanju Crkve. Riječ je o hodočašću kao jednom od najstarijih, najočuvanijih i najupečatljivijih oblika pučke pobožnosti te osmišljenom pastoralu hodočašća. Mnogi vjernici tijekom svojeg života hodočaste u razna hodočasnička mjesta, bilo u vlastitoj zemlji bilo u inozemstvu. Sa sobom nose svoje nakane, molitve, zavjete, očekivanja, životne situacije, doživljaje, vjernička iskustva, susrete... Knjiga izv. prof. dr. sc. Nikole Vranješa može itekako dobro pomoći čovjeku hodočasniku da se što bolje

pripremi za odlučeno određeno hodočašće, da hodočašće doživi u svoj svojoj punini i bitnim dimenzijama te da se nakon hodočašća vrati u vlastitu vjersku i općeljudsku svakodnevicu, obogaćujući je plodovima hodočašća. Nadalje, knjiga pomaže i onima koji organiziraju hodočašća da u samoj organizaciji, koja je slojevita, skladno, planiranjem i programiranjem osmisle pastoralnu, katehetsku i evangelizacijsku dimenziju hodočašća koje će pridonijeti izgradnji hodočasnika u njihovoj ljudskoj i vjerničkoj stvarnosti.

U Uvodu knjige autor iznosi motivaciju i ciljeve pisanja knjige. Glavni cilj je »ukazati na vjersko kršćansko izvorište hodočašća i na njegove temeljne sastavnice« (14). Drugi cilj je »ukazati na značenje hodočašća za kršćanski život općenito, a posebno za pastoralno djelovanje Crkve« (14). Autor promišlja značenje i vrijednosti prakse hodočašća u odnosu na župnu zajednicu, premda se elementi razmišljanja mogu primijeniti i na druge zajednice u Crkvi. Treći cilj ove knjige jest ukazivanje na bitno razlikovanje »hodočašća u odnosu na vjerski turizam i turizam općenito« (15). Istak-

nuti ciljevi vidljivo se postižu razvijanjem tema u poglavljima knjige.

»Kršćanski život kao putovanje« naslov je prvog poglavlja knjige. Autor progovara o životu čovjeka koji se na antropološkoj razini može shvatiti »kao neprestano otvaranje, a ponekad i zatvaranje, pred novim horizontima koji se prepoznaju u mnoštvu različitih povezanosti, izazova, obveza, dužnosti i sl.« (17). Putovanje, odnosno promjena mjesta boravka, bilo je, ako povijesno gledamo »jedno od prvotnih i ključnih iskustava za uspjeh i širenje ljudske vrste« (17). Za čovjeka je karakterističan fenomen nomadizma, tako da s vremenom putovanje poprima obilježja istraživanja nepoznatih zemalja i krajeva, raznih pothvata poduzetih s namjerom osvajanja i osnivanja novih gradova, kraljevstava i zona utjecaja (usp. 18). Promatrajući čovjeka, može se reći da je on u pokretu, pa čak i onda kada tjelesno ne putuje. Podnaslov »Od antropološkog do teološkog značenja životnog putovanja« promišlja upravo o raznim oblicima i oznakama čovjekova putovanja.

U tom poglavlju govori se i o čovjekovu životu i putovanju u svjetlu vječnosti. »Život u svjetlu putovanja prema vječnosti poprima, ili bi barem trebao poprimati sasvim konkretne konture. Taj put ga nadahnjuje i određuje sasvim specifičnim izborima i odlukama, koje potom određuju također sasvim specifični kršćanski način razmišljanja, govora, ponašanja i djelovanja«

(22). Jasno je da život kršćanina kao putovanje prema vječnosti nije neodređen hod. Kršćanski je život »bitno posvećujuće putovanje, tj. hod koji posvećuje, na kojemu se vjernik treba prihvatiti svih onih sredstava života Crkve u kojima može dosegnuti milosnu dinamiku koja posvećuje. Kršćanski život ima za cilj konačni susret i zajedništvo sa Svetim, tj. s Bogom, a taj susret pripravlja se tijekom posvećujućeg životnog putovanja ovom zemljom« (26).

Kršćaninov život shvaćen kao putovanje prema Svetom nudi dobre odgovore na pitanja čovjekova slobodnog vremena. Fenomeni hodočašća, turizma i vjerskog turizma, o kojima je u ovoj knjizi riječ, izravno su vezani i za tu dimenziju vremena. Važno je također istaknuti, kako kaže autor, da je kršćansko putovanje u svjetlu vječnosti u odnosu na antropološku obilježenost suvremenog čovjeka potrebno odrediti u kontekstu sveprisutne mobilnosti. »Pod pojmom mobilnosti možemo promatrati različite fenomene koji se prepoznaju u društvenoj, kulturnoj, znanstvenoj dimenziji itd. Fenomen putovanja u tome pogledu dobiva sasvim posebno signifikativno uporište ili uporište simboličkog značenja. Životna mobilnost, traženja i često izgubljenost čovjeka kriju i tolike mogućnosti za ponovni susret s Bogom. Štoviše, Bog sam čovjeku prilazi u svim tim različitim prilikama« (30).

»Hodočašće kao sveto putovanje« naslov je drugog poglavlja knjige izv. prof. dr. sc. Nikole Vranješa. To je sre-

dišnje i najduže poglavlje knjige i u njemu se autor posvećuje temi hodočašća. U uvodu poglavlja donosi zanimljiv pregled povijesti hodočašća. Budući da je hodočašće univerzalno vjersko iskustvo, prikazana su shvaćanja hodočašća koja ne nose obilježja kršćanskog predznaka. Spominju se fenomeni turizma i vjerskog turizma kao i fenomen hodočašća koji se od njih razlikuje. »Hodočašće je teološka stvarnost, stoga njegovo teološko-pastoralno proučavanje treba bitno razlikovati od proučavanja fenomena turizma i vjerskog turizma« (37).

Drugo poglavlje knjige ima više podtema o kojima se raspravlja i one su obrađene unutar jasno istaknutih podnaslova knjige. Tako se autor zaustavlja na terminološkim izvorima pojma hodočašće te promatra hodočasničku dimenziju u stvarnosti Crkve. Posebno lijepo je razrađena povijesna praksa hodočašćenja. Tako autor tvrdi: »Razumjeti narav današnjeg kršćanskog hodočašća i njegovo značenje za kršćanski život i pastoral zajednice nije moguće bez ukazivanja na temeljne označnice povijesnog razvitka prakse hodočašćenja. Taj razvitak svoje korijene ima u starozavjetnoj tradiciji. U novozavjetno vrijeme hodočašće poprima sasvim posebne kršćanske obrise koji će se kasnije sve više aktualizirati kroz crkvenu praksu« (47). Detaljno se iznose starozavjetna ishodišta hodočašća, opisuje se Novi zavjet i kršćansko hodočašće te se prikazuje hodočašće kao jedno od najprepoznatljivijih izričaja pučke pobož-

nosti u povijesti Crkve od njezina nastanka pa do današnjih dana.

»Razumijevanje prakse hodočašća i prilog njezinom unaprjeđenju danas ponajprije podrazumijeva razumijevanje nekih stožernih teoloških ishodišta i elemenata hodočašća u sebi« (78). Treba istaknuti da je hodočašće najprije znak kršćanske vjere. Ono je iskustvo 'odmaka', tj. 'izlaska' iz svakodnevice koje pruža iskustvo 'prijelaza'. Ono što je istaknuto u tom podnaslovu, najtoplije bismo preporučili svakome tko se sprema na kraće ili dulje hodočašće. Pomoću tog dijela knjige hodočasnik će moći razmišljati o hodočašću kao iskustvu posvete prostora i vremena, hodočašću kao prilogu kvaliteti života, hodočašću kao putu prema promjeni života te hodočašću kao iskustvu dara, zahvalnosti i gostoljubivosti. Treba svakako napomenuti da hodočasnik neće imati prigodu pomoću tih poticajnih tema samo razmišljati nego i osmisliti, ostvariti i aktualizirati svoje hodočašće na bogatiji i oplemenjeniji način koji bi trebao donositi plodove i u danima života nakon hodočašća.

»Hodočašće kao specifično vjersko putovanje bitno je određeno središnjim sidrištima prakse vjere, a to su sakramenti« (103). U svjetlu izrečenoga autor razmišlja o odnosu sakramenta pokore, pomirenja, ispovijedi i hodočašća te sakramenta euharistije i hodočašća.

Izv. prof. dr. sc. Nikola Vranješ pastoralni je teolog pa je posve razumljivo da njegova najnovija knjiga sadrži pro-

mišljanja o hodočašću i pastoralu župne zajednice. Autor zato ističe: »Danas je izuzetno značajno ukupnu obnovu pastorala župe i pastorala hodočašća povezivati na što skladniji način, tj. hodočašće ostvarivati kao sastavni i bitni dio župnog pastoralnog programiranja« (110). Tako autor problematizira i tematizira sljedeće važne teme: hodočašće u obnovi župnog zajedništva, opasnosti u praksi pučke pobožnosti i hodočašća, pastoralna i duhovna organizacija hodočašća, svetište kao cilj i izvorište novog početka, animatori pastorala hodočašća te pastoralni odjek hodočašća. Odabrane teme veoma su aktualne i lako bi se mogle pretočiti u korisne kateheze prije hodočašća, ali i nakon njega. Hodočašće ne bi trebalo biti nešto što je dogođeno, nego trenutci od kojih hodočasnici žive kvalitetnije vjernički i općeljudski. Plodovi hodočašća trebali bi biti vidljivi i u životu župne zajednice.

»Hodočasnička putovanja u mnogim su segmentima pridonijela razvitku područja crkvenog djelovanja koje se naziva pastoralom kulture, a u nekim su vidovima i u nekim mjestima bila odlučujuća za to područje« (134). Dakle, autor progovara i o hodočašću i pastoralu kulture.

»Hodočašće je uvijek jedinstvena evangelizacijska prilika, bolje rečeno istinsko teološko mjesto koje nudi priliku aktualizacije mnoštva evangelizacijskih impulsa« (136). Razmišljati o hodočašću, a bez dimenzije nove evangelizacije, bilo bi okrnjeno i nepotpuno. »Uviđanje zna-

čenja prakse hodočašća u Crkvi za evangelizaciju danas važno je sagledati i kroz poseban doprinos pape Franje u pogledu obnovljenog misionarskog izlaska Crkve u suvremeni svijet« (140).

Drugo poglavlje knjige naslovljeno je »Hodočašće i mladi. Mladi vole i cijene hodočašća. Tu je činjenicu posebno prepoznao Ivan Pavao II. te je i osnovao Svjetski dan mladih. Svjedoci smo da mladi vole ići na hodočašće, zato je nužno pastoralno-teološki, katehetski i evangelizacijski razmišljati o mogućnostima i važnosti ostvarivanja hodočašća u životu mladih.

»Pastoral turizma i vjerskog turizma« naslov je trećeg poglavlja knjige i posvećen je »teološko-pastoralnom raspoznavanju turizma općenito i vjerskog turizma posebno« (153). Republika Hrvatska je turistička zemlja pa se slažemo s autorom kada tvrdi »da je gotovo nemoguće zamisliti cjelovitu turističku ponudu [...] zemlje bez ukazivanja na njezine dodirne točke s elementima vjere i djelovanja Katoličke crkve« (154).

Izv. prof. dr. sc. Nikola Vranješ u trećem poglavlju knjige prvo iznosi misli o turizmu. Turizam je složeni fenomen koji uključuje mnoge osobe te je kao industrijska grana povezan s drugim oblicima gospodarstva i uslužnih djelatnosti. »K tomu, turizam danas igra sve veću ulogu u promociji i zaštiti kulturne, vjerske, društvene i prirodne baštine određenog mjesta, kraja ili zemlje« (157).

O turizmu je potrebno i pastoralno-teološki razmišljati te ga povezati »s

nekoliko važnih odrednica ljudskog života koje se i u crkvenim dokumentima vezano za ovu temu jasno naznačuju« (158). Autor turizam promatra kao put dijaloga. U svjetlu rečenoga naznačuje »nekoliko bližih tema koje treba izravnije aktualizirati u pogledu dijaloga kršćana i drugih ljudi u okviru turizma« (162). Te teme su: turizam i ekumenski i međureligijski dijalog, dijalog u svjetlu ekologije, turizam i dijalog zaštite vjersko-kulturne i kulturno-umjetničke baštine. Autor ističe očekivanja ljudi da bi turizam trebao pridonijeti kvaliteti života.

Kada razmišlja o turizmu, autor ne zaboravlja ni vjerski turizam. »Vjerski turizam označava jedno specifično područje ljudskog djelovanja koje je izravnije povezano s oznakama određene vjerske tradicije« (181). Da bi se bolje razumio vjerski turizam, autor donosi pojam i značenje vjerskog turizma, oblike vjerskog turizma te poticaj za promociju duhovne i vjersko-kulturne baštine.

U Zaključku se sažima sve rečeno u knjizi. »Hodočašće, turizam i vjerski turizam predstavljaju različite oblike putovanja koji su, svaki na svoj način, poziv pastoralnoj odgovornosti Crkve na zauzetu i kompetentnu prisutnost i odgovorno djelovanje« (191). U današnjem vremenu Crkva je pozvana neprestano promišljati i razvijati različite oblike pastoralne djelatnosti.

Knjiga *Hodočašće – putovanje prema svetome. Teologija i pastoral svetog putovanja* autora izv. prof. dr. sc. Nikole Vranješa vrijedno je djelo koje obogaćuje

pastoralno-teološku misao u Republici Hrvatskoj. Vjernici u Republici Hrvatskoj još uvijek rado hodočaste u različita svetišta i prošteništa. Možda broj onih koji hodočaste nije više onaj koji se pamti iz nekih prijašnjih vremena, no ne može se reći da nema interesa za hodočašća. Vjernici nose obilježja vremena u kojem žive, a ta obilježja utječu i na odluku odlaska na hodočašće. U prijašnjim je vremenima župna zajednica imala veliku ulogu organiziranja hodočašća. Danas vjernici mogu sami otići na hodočašće, bilo u vlastitom aranžmanu bilo u ponudama raznih organizacija, udruga i turističkih agencija. Bilo kako bilo, hodočašća su jedan od putova ostvarivanja pastoralnog djelovanja u župnoj zajednici. U knjizi su istaknuti, kako piše sâm autor, »bitni elementi teološke, povijesne i pastoralne naravi s obzirom na hodočašće« (191–192). Župna se zajednica ne bi smjela odreći organiziranja hodočašća jer je ono imalo uvijek pastoralnu važnost. Ne vidi se valjan razlog zašto bi župna zajednica odustajala organizirati hodočašća, unatoč datostima suvremene svakodnevice i obilježenostima čovjeka u njoj.

Knjiga je pozitivno intonirana tako da se na njezinim stranicama može iščitati poticaje da se hodočašća učine još privlačnijim oblikom pastoralnog djelovanja koji će donositi duhovne i evangelizacijske plodove u životima osoba i zajednica. Hodočašće nije samo neko određeno putovanje, ono je jedan projekt koji se ostvaruje prije odlaska

na samo hodočašće potrebnom pripremom u župnoj zajednici ili zajednici koja organizira hodočašće (nad/biskupijska, redovnička zajednica i drugo). Hodočašće se ostvaruje na samom mjestu hodočašća svojim programom te ne završava povratkom s hodočašća. Odjerci hodočašća trebali bi naći svoje djelatno i svjedočko obilježje ostvarujući promjenu kvalitete života hodočasnika. Na to knjiga itekako potiče!

Republika Hrvatska je turistička zemlja. Na stranicama knjige može se osjetiti snažan poziv svima u Crkvi u Republici Hrvatskoj da se u pastoralu turizma neprestano nudi svjetlo evanđelja, da se iskoriste sve pozitivne strane turizma te da se traže putovi dijaloga i suradnje sa svim dobronamjernim sudionicima u turizmu.

Kada se razmišlja o turizmu, ne mogu se zaobići ni misli o pastoralu vjerskog turizma. Autor poziva da se pastoral turizma profilira »kao osobit i kvalificiran oblik djelovanja koji će omogućiti dostatno i prikladno angažiranje Crkve, osobito u pogledu aktualiziranja elemenata nove evangelizacije u ovakvom obliku putovanja« (194).

Nakon svega rečenoga vidljivo je da su adresati knjige mnogobrojni. Knjiga može obogatiti studentice i studente teoloških učilišta, svećenike, redovnike, redovnice i vjernike laike koji organiziraju hodočašća u svojim zajednicama te hodočasnici koji će pronaći vrijedne i korisne poticaje za oplemenjivanje vla-

stita hodočašća. Svakako se ne smije zaboraviti i na djelatnike u raznim turističkim zajednicama kao i u svim sektorima turizma. Knjiga se kao vrijedna izborna literatura može koristiti i na određenim kolegijima Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.

Čitanjem knjige dobivaju se mnoge ideje kvalitetnijeg osmišljavanja i ostvarivanja pastorala hodočašća, turizma i vjerskog turizma. Napisano u knjizi može se uistinu primiti i shvatiti »kao poticaj za produbljivanje poznavanja i razlučivanja izdvojene tematike, a manje kao pokušaj njezine iscrpne obrade« (194–195). U prilog tomu dovoljno je istaknuti činjenicu da knjiga dobro dođe kao temelj u osmišljavanju/stvaranju kateheza prije, za vrijeme i nakon hodočašća. Ako hodočašće traje nekoliko dana, ne vidimo prepreku da se neki od sadržaja knjige ne iskoriste i na samim hodočašćima! Treba spomenuti da su još 2000. godine hrvatski biskupi u dokumentu *Župna kateheza u obnovi župne zajednice* predložili osnivanje živoga vjerničkog kruga pod nazivom Zajednica na putu. Taj živi vjernički krug okuplja posebne skupine djece, mladih i odraslih koji se katehiziraju posebnim programima na putovanjima, hodočašćima i izletima. Zajednica na putu i ova knjiga mogu stvoriti odličnu simbiozu.

Na kraju ovoga prikaza želimo čestitati autoru na uloženom trudu s nadom da će i dalje nastaviti produbljivati misli napisane u knjizi.

Josip Šimunović